

සද්දනීති ව්‍යාකරණය පිළිබඳ හැඳින්වීමක්

පහලගම ධර්මික හිමි

හැඳින්වීම

පවත්නා භාෂාවකට ව්‍යාකරණ රචනා කිරීමේ දී භාෂාවේ දක්නට ලැබෙන දුෂ්කර අංශයන්ට ප්‍රථමයෙන් ව්‍යාකරණ ඉදිරිපත් කිරීම සිදුවිය යුත්තකි. එම ලක්ෂණය උසස් ව්‍යාකරණයන් සතු වෙයි. කවිව්‍යාජන හා මොග්ගල්ලායන යන උභය ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදායයන්හි ම දක්නට ලැබෙන්නේ සාම්ප්‍රදායික ක්‍රමයට ප්‍රථමයෙන් වර්ණ මාලාව නිර්දේශ කිරීමයි. "අක්ධරාපාදයො එකචන්තාලීසං" හා "අ ආදයො නිතාලීසාවණ්ණා" වශයෙන් අක්ෂර පිළිබඳ ඉගැන්වීම ප්‍රථම කොට ඉදිරිපත් කරන අයුරු දක්නට ලැබේ. භාෂාවක් ඉගෙන ගන්නා ආධුනිකයාට එහි සෑම පදයක් ම නාම පද සේ පෙනීයාමට පුළුවනි. ඊට හේතුව ව්‍යාවෘත වාග් මාලාවේ වැඩි ප්‍රමාණයක් නාම පද වීමයි. නමුත් ක්‍රියා පද තරමක් දුරට විග්‍රහ කර ගැනීම අපහසුය. ක්‍රියා පදයේ ලිංගය, වචන, කාලය, පුරුෂ, විභක්ති, ආදී විවිධ අංශ ඔස්සේ විවරණය කොට ගැනීමට අවශ්‍යවෙයි. එම නිසා සද්දනීති කර්තෘතුමා ප්‍රථමයෙන් ධාතු පිළිබඳ ඉගැන්වීම සිදුකරමින් ස්වකීය ව්‍යාකරණය ආරම්භ කළ බව සිතීමට පුළුවනි. කෙසේවෙතත් උසස් ව්‍යාකරණයක ලක්ෂණයක් වශයෙන් සද්දනීති අනුදක් ක්‍රමය හැඳින්විය හැකිය.

පදමාලා කොටස

සද්දනීති ව්‍යාකරණය ආරම්භ කරන්නේ සවිකරණාධ්‍යාන විභාග පරිච්ඡේදයෙනි. මෙම ප්‍රථම පරිච්ඡේදයේ සිට අන්තර්ගත විභාග නම් වූ දාහතර වන පරිච්ඡේදය දක්වා පද මාලාව පිළිබඳ උගන්වනු ලබයි. පරිච්ඡේද දාහතරක් ඒ සඳහා වැය කොට තිබේ. එහි දී ධාතු හා නාම යන පද දෙවර්ගය පිළිබඳ සවිස්තරාත්මකව ඉදිරිපත් කරයි. ප්‍රථම පරිච්ඡේද හතර ධාතු පිළිබඳවත් පස්වැනි පරිච්ඡේදයේ සිට දාහරවන පරිච්ඡේදය දක්වා නාම පද උගන්වයි. ධාතු පිළිබඳ හඳුන්වා දෙන්නේ මෙසේය, කවරාර්ථයෙන් ධාතු වන්නේ ද? ස්වකීය ස්ථානය දැරීම් අර්ථයෙන් හා අත්ථානිශය සංයෝගය පරාර්ථ වශයෙන් දරන හෙයින් ධාතු වන බව මෙයින් දැක්වේ.² ඉන් අනතුරුව නාම පිළිබඳ හඳුන්වා දෙයි. නාම නාම, කිතක නාම, සමාස නාම හා තද්ධිත නාම වශයෙන් සතරාකාර වන බවත් නාම ප්‍රත්‍ය හා ආධ්‍යාත ප්‍රත්‍ය වශයෙන් දෙවැදෑරුම් වන බව දක්වයි. ක්‍රියා පදයේ ලක්ෂණ කථනය කරනු ලබන්නේ මෙසේය,

"ඉමමන්ථංහි සන්ධාය චුන්නමාවරියන්හි,
මහාවේයාකරණණෙහි නිරුත්තිනය දස්සිහි

යං නිකාලං නිපුරිසං ක්‍රියාවාවී තිකාරකං,
අන්තිලිංගං ද්විවචනං තදාධ්‍යාතන්ති චුච්චති"³

යන සදුපදේශනය උද්ධරණය කරමින් එකී ආධ්‍යාත ලක්ෂණ සවිස්තර කථනයක යෙදෙයි. දෙවැනි පරිච්ඡේදය ආරම්භ කරන්නේ මෙසේය, "ඉති පරං පචක්කාමී සොතුනං මනිවධ්ඪනං ක්‍රියාපදක්කමං නාමවිභක්තෘදීනං දීපයං" ක්‍රියා පද වර්තගන්නා වූ ක්‍රියා විභක්ති ඉන් අනතුරුව දක්වා තිබේ.

1. වත්තමාන
2. පංචමී
3. සත්තමී
4. පරොක්ඛා

- 5. හියන්තනී
- 6. අජ්ජනනී
- 7. භවිස්සන්ති
- 8. කලාතිපත්ති

යන විභක්තීන්ට අදාළ ආධ්‍යාත ප්‍රත්‍ය නිර්දේශ කරමින් උදාහරණ ගෙන හැර දක්වයි. ආධ්‍යාත විභක්ති අට යෙදෙන කාල දක්වන්නේ ඉන් අනතුරුවයි. ඒ ඒ ආධ්‍යාත විභක්ති භාවිත කළ හැකි මර්යාදාවන් ඉන් ප්‍රකාශිතය.

වර්තමාන කාලය ප්‍රකාශ කිරීමේ දී වත්තමාන විභක්තියන්, ආශීර්වාදකථනයේ දී පංචමී ද වර්තමානයෙහි අනුමති, පරිකල්පන, ප්‍රාර්ථනා, විධි, ප්‍රශ්නාර්ථ හා නිමන්ත්‍රණාර්ථයෙහි සත්තමී ද ඇසට හසු නොවූ අතීතය පරොක්කා ද ඊයේ පටන් දත් නොදත් අතීතය හියන්තනී ද පෙර සිට වත්මන දක්වා අජ්ජනනී ද යම්කිසි හේතුවකින් ක්‍රියාවක් වැලැක්වේ ද එය කාලාපත්ති හා අනාගත සිදුවන්නා වූ දේ භවිස්සන්ති විභක්තියෙන් ද තබනු ලබයි.⁴ ආධ්‍යාත විභක්තිවල ක්‍රියා මූලයන් යොදන ආකාරය මෙහි දී විශේෂ වශයෙන් උගන්වයි. හතර වන පරිච්ඡේදයේ දී ප්‍රකීර්ණක (සංග්‍රහ) විනිශ්චය කරන බව දක්වමින් පරිච්ඡේද ආරම්භ කරයි. අත්ථුධාර, අත්ථසද්දවින්නි, අත්ථාතිසයයෝග, සමානාසමානවසේන වචනසංගහෝ, ආගමන ලක්ඛණවසේන විභක්ති වචන සංගහෝ, කාලවසේන විභක්ති සංගහෝ, කාල සංගහෝ, පකරණ සංසන්දනා, වත්තමාදීනං වචනත්ථවිභාවනා යන කරුණු තමය පිළිබඳ විස්තර කරයි. මෙම පරිච්ඡේද හතරම වැය කරන්නේ ධාතු පද මාලාව විස්තර කිරීම සඳහාය.

නාම පද මාලාව පිළිබඳ සද්දනීති ව්‍යාකරණයේ පස්වැනි පරිච්ඡේදයේ සිට දහනව වන පරිච්ඡේදය අවසානය දක්වා දීර්ඝ විස්තරයක් ඉදිරිපත් කරනු ලබයි. පස්වැනි පරිච්ඡේදය ආරම්භ කරන්නේ මහාකච්චායන හිමියන් කළ නිරුත්ති පිටකය හා යමක හිමියන් කළ මූලනිරුත්තියේ දක්වෙන නාම පිළිබඳ

සඳහන සනිටුහන් කරමින්ය. නාම පදය ලිංග, වචන හා විභක්ති වශයෙන් විභේදනය දක්වයි. ප්‍රථමයෙන් විභක්තීන්ට අදාළ විභක්ති ප්‍රත්‍ය යෙදෙන ආකාරය උගන්වයි. ආලපන විභක්තියේ දී ඒකවචන හා බහුවචනය සඳහා යෙදෙන ආමන්ත්‍රණාර්ථ පදය ලෙස හෝ හා භවන්නො යනුවෙන් යෙදෙන බව (හෝ පුරිස භවන්නො පුරිසාති ඉමෙහි වචනෙහි'පි දුරට්ඨානෝ ව අදුරට්ඨානෝ ව ආයතනෙන සරේන ආමන්ත්‍රණමේව පමාණං දීසරස්සමන්තා විසෙසො තස්මා හො සත්ථ, හො රාජ, හො ගච්ඡ, හො මුනි) දක්වයි. අකාරාන්ත පුරුෂ ලිංග ශබ්ද දැක්වීමෙන් අනතුරුව මනෝගණික ශබ්ද උගන්වනු ලබයි. එම ගණයේ ශබ්ද දාසයක් පෙන්වා දෙයි.

පස්වෙනි පරිච්ඡේදය ආරම්භ කරන්නේ (අථ පුබ්බාවරිය මනං පුරේචරං කන්වා ආකාරාන්තපුල්ලිංගානං පකති රුපේසු අභිභවිතුං ඉච්චෙනස්ස පකතිරුපස්ස නාමිකපදමාලං වක්කාමී) ආකාරාන්ත පුල්ලිංග නාම පද ඉදිරිපත් කරන බව දක්වමින්ය. නාමශේෂ ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථයන්ගේ පාඨාන්තරෝද්ධරණය කරයි. සත්ථු (ශාස්තෘ) ශබ්දයේ පඨමා විභක්ති ඒකවචනයේ සත්ථුනා රුපය පිළිබඳ යම් ගැටලුවක් පෙන්වා දෙයි. මූලනිරුත්ත ව්‍යාකරණය හා කච්චායන ව්‍යාකරණය අනුදත් මාර්ගය වන්නේ "සත්ථුනා" යන්නයි. නමුත් මෙහි දී එකී නාම පද රුපය තතියා ඒකවචන රුපය ලෙස යෝජනා කරයි.

හත්වැනි පරිච්ඡේදයේ දී ගච්ඡන්ත ආදී ශබ්ද පිළිබඳ උගන්වයි. මෙහි දී ගච්ඡන්ත ශබ්දය නිග්ගහිතාන්ත පුල්ලිංග ශබ්දයක් වශයෙන් හඳුන්වා දෙන අතර කච්චායන සම්ප්‍රදායයගෙන් බැහැර වී ඇති බව පෙනෙයි. එය කච්චායන හා සද්දනීති ව්‍යාකරණයේ දී ගච්ඡන්ත ශබ්දය වර්තමාන ආකාර සංසන්දනාත්මකව බැලිය යුතුය. ඒ අනුව,

ගවිජන්ත ශබ්දය කවචායන සම්ප්‍රදාය

විභක්ති	ඒකවචන	බහුවචන
පද්මා	ගවිජං	ගවිජන්තා, ගවිජන්තානි
ආලපන	(භවං) ගවිජං, ගවිජ, ගවිජා	(භවන්තානි) ගවිජන්තා, ගවිජන්තානි
දුතියා	ගවිජන්තං	ගවිජන්තේ, ගවිජන්තානි
තතියා	ගවිජතා, ගවිජන්තේන	ගවිජන්තේහි, ගවිජන්තේහි
කරණ	ගවිජතා, ගවිජන්තේන	ගවිජන්තේහි, ගවිජන්තේහි
චතුත්ථි	ගවිජන්තෝ, ගවිජන්තස්ස	ගවිජතං, ගවිජන්තානං
පඤ්චමී	ගවිජතො, ගවිජන්තස්ස, ගවිජතමිහා, ගවිජන්තස්මා	ගවිජන්තේහි, ගවිජන්තේහි
ජට්ඨි	ගවිජතෝ, ගවිජන්තස්ස	ගවිජතං, ගවිජන්තානං
සත්තමී	ගවිජතෝ, ගවිජන්තස්ස, ගවිජති, ගවිජන්තේ, ගවිජන්තමිහි, ගවිජන්තස්මිං	ගවිජන්තේසු

ගවිජන්ත ශබ්දය සද්දන්ති සම්ප්‍රදාය

විභක්ති	ඒකවචන	බහුවචන
පද්මා	ගවිජන්තෝ	ගවිජන්තෝ, ගවිජන්තා
දුතියා	ගවිජන්තං	ගවිජන්තේ
තතියා	ගවිචන්තා	ගවිජන්තේහි, ගවිජන්තේහි
චතුත්ථි	ගවිජතො, ගවිජන්තස්ස	ගවිජතං, ගවිජන්තානං
පඤ්චමී	ගවිජතා	ගවිජන්තේහි, ගවිජන්තේහි
ජට්ඨි	ගවිජතො, ගවිජන්තස්ස	ගවිජතං, ගවිජන්තානං
සත්තමී	ගවිජති, ගවිජන්තේ	ගවිජන්තේසු
ආලපන	(භො) ගවිජ, ගවිජා	(භවන්තෝ) ගවිචන්තෝ, ගවිජන්තා,

යමක තෙරුන් මූලනිරුත්තියේ දී තතියා ඒකවචනය ගවිජන්තේන, ගවිජන්තා ගවිජන්තමිහා, ගවිජන්තස්මා,

ගවිජන්තස්මි යන රූප දක්නට නොමැති බව අග්ගවංස පාදයෝ ප්‍රකාශ කරති. කවචායන ව්‍යාකරණයේ ශබ්ද නාමයක් වශයෙන් අප්‍රකට අරහන්ත ශබ්දය පිළිබඳ විස්තර දක්වයි. අරහන්ත ශබ්දය ගුණ ශබ්දයක් හෙයින් අවිසේසයෙන් අරහා, අරහන්තෝ, අරහන්තා යන රූපවල යෙදෙන බව මෙසේ දක්වයි. (ඉති ච ඒතං හි සමන්තපාසාදිකායං මනුස්සවිග්ගහට්ඨානේ දිස්සති, උත්තරිමනුස්ස ධම්මපාලියං පන මයඤ්චමනා අරහන්තෝති පදං දිස්සති) එසේ ම අරහ ශබ්දය ස්ත්‍රී ලිංග නපුසක ලිංග වශයෙන් බෙදීමක් ප්‍රකට නොවන බව වශයෙන් (ඉධ ඉත්ථිනපුංසකලිංග වසේන විසුතං වන්තබ්බනයෝ අප්පසිද්ධෝ) දක්වයි. මෙම පරිච්ඡේදයේ දී ඉකාරාන්ත පුල්ලිංග ශබ්ද දක්වා විස්තර කරයි.

හත්වන පරිච්ඡේදය ආරම්භ කරන්නේ (ඉදානි භාවී ඉච්චෙනස්ස පකතිරූපස්ස අඤ්ඤෙස්සඤ්ච නංසදිසානං නාමිකපදමාලා විභාගං වක්ඛාම පුබ්බාවරියමතං පුරේවරං කන්වා) වශයෙන් දණ්ඨි හා භාවී යන ශබ්දයන් සේ ම වරනැගෙන ශබ්ද පනස් කුනක් පෙන්වා දෙයි. ඉන් අනතුරුව ඊකාරාන්ත පුල්ලිංග, උකාරාන්ත පුල්ලිංග, ඌකාරාන්ත පුල්ලිංග වශයෙන් නාම වරනැගීමේ ලක්ෂණ මෙන් ම ස්ථානයේ දී පද යෝජනා කරයි. අට වන පරිච්ඡේදයේ දී ස්ත්‍රී ලිංග නාම පද වරනැගීම උගන්වයි. එහි දී කඤ්ඤා, භවිතා, මාතා, ධීතා, යන ශබ්ද අකාරාන්ත, ආකාරාන්ත, ඉකාරාන්ත, ඊකාරාන්ත, උකාරාන්ත, ඌකාරාන්ත හා ඹකාරාන්ත වශයෙන් වරනගයි. නමවන පරිච්ඡේදය ආරම්භ කරන්නේ නිග්ගහිත නපුංසක ලිංග චිත්ත ශබ්දය වරනැගීමෙනි. භූත, කම්ම, ගුණව, කරොන්ත, ගවිජන්ත, දක්වමින් නපුංසක ශබ්ද වරනැගීමේ ක්‍රමය විස්තර කරයි.

දහවැනි පරිච්ඡේදය ආරම්භකරන්නේ (අයං ලිංගන්තයමිස්සකෝ නාමිකපදමාලා උද්දේසේ නනු) යනුවෙන් ලිංගත්‍රයෙහි මිශ්‍ර ශබ්ද උගන්වනු ලබයි. ප්‍රථමයෙන් ම ඉත්ථි ලිංග ශබ්ද දක්වන අතර එකොළොස් වන පරිච්ඡේදයේ දී ගුණ නාම පිළිබඳ උගන්වයි. සර්ව නාම පිළිබඳ උගන්වන්නේ දොළොස් වන පරිච්ඡේදයේය. එය,

“සබ්බසාධාරණතානි නාමානිච්චේව අත්ථතො,
සබ්බනාමානි චූච්චන්ති සත්තචීසති සංඛතෝ”⁵

සර්වසාධාරණ නාම වශයෙන් දක්වන අතර සංඛ්‍යාත්මකව ප්‍රකෘති විසිහතක් පෙන්වාදෙයි. ඒ අනුව, “සබ්බ, කතර, කතම, උභය, ඉතර, අඤ්ඤ, අඤ්ඤතර, අඤ්ඤතම, පුබ්බ, පර, අපර, දක්ඛිණ, උත්තර, අධර, ය, ත, එත, ඉම, අමු, කිං, එක, උභ, ද්වි, ති, චතු, තුම්භ. අම්භ”⁶ විටෙක සද්දනීති කර්තෘ නාමයේෂ පාලි ව්‍යාකරණය තුළ දක්නට ලැබෙන්නේ පච්චත්ත, උපයෝග, භූමිම, කරණ යන විභක්ති එකී අර්ථයෙන් ම භාවිත කරයි. දහතුන් වන පරිච්ඡේදයේ දී සංඛ්‍යානාම උගන්වයි. එක, දෙක, තුන හා හතර ආදී සංඛ්‍යානාම පිළිබඳ මෙසේ දක්වයි. “යාහි සා හෙට්ඨා අම්භේහි එක ද්වි ති චතු ඉච්චේතේසං සංඛ්‍යා සබ්බනාමානං නාමිකපදමාලා කථිතා”⁷ සංඛ්‍යා සර්වනාම මෙහි දී උගන්වනු ලබයි. අකම්මක, සකම්මක හා සුද්ධකත්තර වශයෙන් ඉදිරිපත් කරයි. එසේ ම (ත්වායන්තපදානි චූච්චන්තේ) යනුවෙන් පූර්ව ක්‍රියා දක්වයි. අත්ථන්තික නම් දාහතර වැනි පරිච්ඡේදය දක්වා පද මාලා කොටසට අයත් වූ ව්‍යාකරණ විධිත් උගන්වයි. මෙහි දී නාම පිළිබඳ සවිස්තර කථනයක් ඉදිරිපත් කරන අතර සමහර පරිච්ඡේද නාම වර්තූග්‍රිල්ලක ස්වරූපයක් ඉස්මතුව පෙනේ. නමුත් සද්දනීති ව්‍යාකරණ කර්තෘවරයා අන්‍යමතයන් පෙන්වා දෙමින් ස්ව මතය ස්ථාපනය කරනු ලබයි. මෙම කොටස පදමාලා නමින් හඳුන්වයි.

ධාතුමාලා කොටස

ධාතුමාලා කොටස පරිච්ඡේද පහක අන්තර්ගත වෙයි. එනම් නාම ධාතු විභාග පරිච්ඡේදයේ සිට දහනම වන සබ්බගුණ විනිච්ඡය නම් පරිච්ඡේදය දක්වා ධාතුමාලාව උගන්වයි. ප්‍රථමයෙන් ම “ඉ” ධාතුව දක්වයි. (ඉ ගතියං යෙසං ධාතුනං ගති අත්ථො, පචන්ති පාපුණාති’පි. තනු ගමනං දුට්ඨං කායගමනං ඤාණගමනඤ්ච, තෙසු කායගමනං නාම ඉරියාපථ ගමනං ඤාණගමනං නාම ඤාණුප්පත්ති, තස්මා පයොගානුරූපේන ගච්ඡති’ති. පදස්ස ජානාති’ති’පි අත්ථො භවති. පචන්ති’ති’පි

අත්ථො භවති. පාපුණාති’පි ‘පි අත්ථො භවති,..... ධාතුනං යථාපයොගං අත්ථො ගහෙතබ්බො. තස්සිමාන රූපානි භවන්ති. ඉති, එති, උදෙති) වශයෙන් ධාතු මූලයන් හා ප්‍රත්‍ය එක්වීමෙන් සෑදෙන්නා වූ ආඛ්‍යාත පද මෙහි උගන්වයි. කච්චායන ව්‍යාකරණයේ දී “ඉ අප්ඤානෙ, ගතිමිති”⁸ (to study, to go) දැරීමෙහි හා යාමෙහි “උපෙති”⁹ ඉ ධාතුව ගමනාර්ථයෙන් දෙවැදෑරුම් වෙයි. සාමාන්‍ය පියවි ගමන හා ඤාණමය වූ ගමන වශයෙනි. ඉ ධාතුව පිළිබඳ දීර්ඝ විස්තරයක් උදාහරණ සහිතව විස්තර කරනු ලබයි. ඉන් අනතුරුව ධාතු පෙළ ගස්වා තිබෙන්නේ, ක, බ, ග, ස, ච, ඡ, ජ, ඤ, ට, ඨ, ඩ, ඩ්, ණ, ත, ථ, ද, ධ, න, ප, එ, බ, භ, ය, ර, ල, ව, ස, හ, ළ යන අක්ෂරාන්ත වන පරිදිය. පක්ක ධාතුව ඉදිරිපත් කරයි. (පක්ක, නීච ගතියං) හීන ගමන් ප්‍රකාශනයේ දී පක්ක ධාතුව භාවිත කරයි. මෙම ධාතුව කච්චායනයේ දී දක්නට නොමැති වීම විශේෂත්වයකි. දහ අට වන පරිච්ඡේදය දක්වා ධාතු මාලාව දක්වන අතර ධාතුමඤ්ඡුසාවක විහිත කාර්ය පෙන්නුම් කරයි. දහනම වන පරිච්ඡේදය ආරම්භ කරන්නේ,

“ඉතොපරං පචක්ඛාමී සබ්බගණනවිනිච්ඡයං,
සොතුනං පටුභාවත්ථං පරමේ පිටකත්තයේ.

පච්චයාදිච්චාචෙති නයේහි විච්චෙහි තං,
සුඛග්ගභාය සොතුනං සුණාථ මම භාසතො”¹⁰

යනුවෙන් ධාතු ගණ ඉදිරිපත් කරයි. බුද්ධ භාෂිතයෙහි ධාතු ගණ අටක් හා විකරණ සොයා ගැනීමට පුළුවන් බව පෙන්වා දෙයි. (ඉමසුමීං භගවතො පාචචනෙ අච්ච්චිධා ධාතුගණ භවන්ති ඒ තෙසු විකරණප්චච්චයවසෙන) ධාතුගණ වශයෙන් පෙන්වා දෙන්නේ,

1. භුවාදිගණ
2. රුධාදිගණ
3. දිවාදිගණ
4. ස්වාදිගණ

